

การพัฒนาตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงสู่ความยั่งยืน

Progress Indicators for Measuring I-san Cultural Tourism along the Mekong River

Border for Sustainable Tourism Development

วิตติกา ทางชัน (Wittika Thangchan)* ดร.นพมาศ สุวชาติ (Dr.Noppamash Suvachart)**

ดร.ฐกิต ศรีคำพร (Dr.Thakat Srikamporn)***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง และสร้างตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ทำการศึกษาวิจัยใน 4 จังหวัด ได้แก่ เลย หนองคาย มุกดาหารและอุบลราชธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และนำมาสร้างเป็นตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับพื้นที่ ผลการวิจัย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงมีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ สามารถนำมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นธรรมได้ การพัฒนาตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงเพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรให้ความสำคัญกับชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดได้โดยชุมชน

ABSTRACT

This research aims to analyze format and potential of I-San cultural tourism in Mekong River border and created indicators for measuring I-san cultural tourism along the Mekong River border for sustainable tourism development. The research area covered 4 provinces of Thailand: Loei, Nongkhai, Mukdahan and Ubon Ratchathani. The data was collected by interview and questionnaires. Qualitative data were analyzed by content analysis and quantitative data were analyzed by descriptive statistics and then created the indicators were suitable for area study. The results revealed the progress indicators for measure I-San cultural tourism for sustainability, should focus on the communities ensure knowledge and understand cultural tourism development in order to enhance cultural tourism sustainably, were continuously supported and developed and strengthen the communities to gain the knowledge of cultural tourism for the local people in the community need to have knowledge and created community tourism by themselves.

คำสำคัญ: อีสาน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Key Words: I-San, Cultural tourism, Sustainable development

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

***รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

ภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีจุดเด่นในเรื่องที่ตั้งที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและแม่น้ำโขง อันเป็นแม่น้ำสายสำคัญในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและระหว่างประเทศ มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิภาคให้เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ได้บรรจุแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ระบุถึงกระแสความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณี เนื่องจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังได้รับความนิยมนจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้น ดังนั้น การอนุรักษ์และการพัฒนาวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นความภาคภูมิใจของประเทศ สามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศผ่านการท่องเที่ยวได้ แต่เป็นที่น่ากังวลว่า ผลจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นจะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และการสูญเสียมูลค่าทางวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนดาบสองคมหากไม่มีการวางแผนอย่างเหมาะสม

การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน (กาญจนา และศรีนยา, 2555) ซึ่งนอกจากจะเป็นความยั่งยืนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแล้ว จะต้องเสริมสร้างความยั่งยืนของคุณภาพและมาตรฐาน ของการท่องเที่ยวให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการวางแผนอย่างระมัดระวังและควรสอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึง

ขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

การที่จะบ่งบอกได้ว่าพื้นที่แห่งนั้นมีคามยั่งยืนจริงหรือไม่ หรือมากน้อยเพียงใด ต้องอาศัยเครื่องมือหรือตัวชี้วัดความยั่งยืน (Sustainable Indicators) ที่สามารถบ่งบอกถึงความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังผลการศึกษาของ Blancas, González, Lozano – Oyola & Pérez (2010) และ Blancas, Lozano – Oyola, González, Guerrero & Caballero (2011) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและเป็นเครื่องมือวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวได้

ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคอีสาน คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ขาดการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (ธาดา, 2546) ขาดการนำศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่มาพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนในภูมิภาค เนื่องจากขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการประเมินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่สามารถบ่งบอกถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความยั่งยืนของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง จึงเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ไม่สามารถดึงศักยภาพของพื้นที่ออกมาพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนา ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคอีสานไม่มีความยั่งยืน

ดังนั้น การพัฒนาเครื่องมือประเมินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ให้มีความยั่งยืน โดยการพัฒนา

ตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง
2. เพื่อสร้างตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

วิธีการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อวิเคราะห์หาข้อสรุปชั่วคราวจากข้อมูลเชิงคุณภาพ และวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ในการสำรวจเพิ่มเติมข้อมูลรวมถึงพิสูจน์ข้อสรุปชั่วคราวที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างตัวชี้วัดและระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัด

2. **หน่วยวิเคราะห์ (Units of Analysis)** คือ ระดับปัจเจกบุคคล (Individuals) ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง ประกอบด้วย บุคลากรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง ประชาชนและนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษาวิจัย

3. ประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ บุคลากรหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ศึกษาวิจัย และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาวิจัย

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ บุคลากรหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นักวิชาการ และ

ผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานของจังหวัดริมชายแดนโขง จำนวน 20 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นบุคลากรหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีตำแหน่งทางด้านการบริหารหรือด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษาวิจัย ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย หอการค้า มุกดาหารและอุบลราชธานี สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเลย จังหวัดอุดรธานี (รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดหนองคาย) จังหวัดนครพนม (รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร) และจังหวัดอุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนตำบล สหภาพ/ชมรมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและธุรกิจนำเที่ยว และผู้นำชุมชน

3.3 กลุ่มตัวอย่าง (Samples) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างที่เป็นสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่ม และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นไม่เป็นสัดส่วน (Disproportionate Stratified Random Sampling) เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด

จังหวัด	ประชาชน	นักท่องเที่ยว	รวม
เลย	100	100	200
หนองคาย	100	100	200
มุกดาหาร	100	100	200
อุบลราชธานี	100	100	200
รวม	400	400	800

4. วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นรายบุคคล (Structure Individual Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ (Guideline for Interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดประเด็นที่ศึกษาตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4.2 การแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับกลุ่มตัวอย่างประชาชนและนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 800 ชุด การออกแบบเครื่องมือเป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง เป็นช่วงคะแนนดังต่อไปนี้

- ค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.85 หมายถึง ไม่มีศักยภาพ
- ค่าเฉลี่ย 0.86 – 1.70 หมายถึง ศักยภาพน้อยที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 1.71 – 2.55 หมายถึง ศักยภาพน้อย
- ค่าเฉลี่ย 2.56 – 3.40 หมายถึง ศักยภาพปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.25 หมายถึง ศักยภาพมาก
- ค่าเฉลี่ย 4.26 – 5.00 หมายถึง ศักยภาพมากที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง

ผู้วิจัยทำการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (6 A's) ของ Buhalis (2000) ประกอบด้วย

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว (Attractions) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ภาษา อาหารของแต่ละพื้นที่ที่มีความโดดเด่นที่แตกต่างกันไป

ศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.29$) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$)

(2) ด้านการเข้าถึง (Accessibilities) บางแหล่งเข้าถึงลำบาก บางแหล่งเข้าถึงได้ดี บางเส้นทางถนนไม่ดี ป้ายบอกทางยังไม่ชัดเจน มีน้อย และชำรุด การคมนาคมขนส่งบางประเภทยังไม่ถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น รถโดยสาร รถบัส รถตู้ เป็นต้น

ศักยภาพด้านการเข้าถึง ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$ และ $\bar{X} = 2.66$ ตามลำดับ)

(3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกฤดูกาล โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมในโฮมสเตย์ การบายศรีสู่ขวัญ การทำอาหารพื้นบ้าน การแสดงของชุมชน การสาธิตทำของที่ระลึก การทอดผ้า เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นเป็นการสัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

ศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.34 และ $\bar{X}$ = 2.61 ตามลำดับ)

(4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในพื้นที่ยังมีไม่เพียงพอ บางแห่งเจ้าของพื้นที่จัดการเอง เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ร้านอาหาร ขาดการบริการที่ดี และความสะอาด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา และเจ้าของพื้นที่ยังขาดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาสิ่งต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เหมาะสม ไม่กลมกลืนกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างห้องน้ำบดบังทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยว การจัดที่จอดรถของที่พักแรมไว้ภายในวัด เป็นต้น

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.09 และ $\bar{X}$ = 2.68 ตามลำดับ)

(5) ด้านที่พักแรม (Accommodations) ในพื้นที่จังหวัดริมชายแดนโขงมีที่พักหลากหลาย โดยส่วนใหญ่เป็นที่พักแรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ทั้งประเภท โรงแรม อพาร์ทเมนต์ รีสอร์ท โฮมสเตย์ ฯลฯ แต่มีปัญหาเรื่องการขาดราคากัน บางแห่งที่ยังขาดที่พักแรม จำนวนห้องพัคน้อย อยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจะไม่ค่อยลดราคาให้นักท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านที่พักแรม ประชาชนในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.28) นักท่องเที่ยวในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.83)

(6) ด้านการจัดการและบริการท่องเที่ยว (Ancillary Services) ในพื้นที่จังหวัดริมชายแดนโขงมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบางแห่ง ซึ่งมีความพร้อมของเจ้าของพื้นที่ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันในชุมชนยังมีการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นน้อย

ประชาชนขาดความเข้มแข็ง แต่มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปส่งเสริมในชุมชน ทำให้เกิด การรวมกลุ่มของชุมชน ช่วยในเรื่องการขายและ นำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

ศักยภาพด้านการจัดการและบริการท่องเที่ยว ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ประเมินศักยภาพในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.15 และ $\bar{X}$ = 2.54 ตามลำดับ)

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน ริมชายแดนโขงอย่างยั่งยืน

การศึกษาในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบประเด็นการศึกษาให้ครอบคลุมตามองค์ประกอบ การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ (บุญเลิศ, 2548) ได้ผลการศึกษาดังนี้

(1) การพัฒนาด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่และผู้นำชุมชน ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สนับสนุนให้ชุมชนทำกิจกรรม เสนอแนะ กระตุ้นให้ชุมชนกระตือรือร้นในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการนำสื่อมวลชน นักท่องเที่ยวเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนได้ ในบางชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับปานกลาง สามารถอธิบายได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคืออะไรและมีวิธีการที่จะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนยั่งยืนได้อย่างไร

(2) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น ในหลายๆ พื้นที่จึงมีการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ในการดูแลสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับชุมชน

(3) การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว

การพัฒนาด้านธุรกิจท่องเที่ยวมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่งเสริมการจัดรายการนำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวให้ตรงตามความต้องการกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ให้สมาคมการท่องเที่ยวนำเสนอผลงานการประชาสัมพันธ์รายการนำเที่ยวของพื้นที่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ที่จะช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้าการท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ให้การสนับสนุนธุรกิจท่องเที่ยวในการทำการตลาด ช่วยในเรื่องการขยายสินค้าการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ทำการตลาดเชิงรุกนอกพื้นที่ เจาะตลาดพบปะกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สินค้าท่องเที่ยว ดึงดูด สามารถขายได้มากขึ้นและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ให้มากขึ้น

(4) การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว

การทำการตลาดการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้แต่ละพื้นที่สามารถขายสินค้าการท่องเที่ยวได้ ดังนั้น หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเรื่องการทำการตลาดอย่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงเน้นการทำการตลาดแบบ Modern Marketing ผ่านสื่อออนไลน์และสื่อออฟไลน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและทันสมัยที่สุด มีการทำการตลาดทั้งในพื้นที่และตลาดต่างประเทศ และทำการตลาดเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

(5) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในชุมชน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้ความรู้กับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และคนในชุมชนให้ความร่วมมือกันที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

(6) การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวจะต้องให้ชุมชนเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เจ้าบ้านจะต้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่

ไม่ตามใจนักท่องเที่ยว เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง ปลุกฝังให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิดและบอกให้ชุมชนรู้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมและกระจายรายได้ให้สมาชิกอย่างทั่วถึง และสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น เทียวหัวใจใหม่ เมืองไทยยั่งยืน เป็นต้น

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

(1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ การประสานงานค่อนข้างลำบาก มีความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานกับชุมชน

- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ขาดการสนับสนุนชุมชนอย่างเต็มที่และไม่ต่อเนื่อง

(2) ชุมชน

- ชาวบ้านไม่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว ไม่มีการนำเสนอและการต้อนรับที่เป็นรูปแบบ

- ชุมชนไม่มีการจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- ชุมชนไม่พร้อมรับการท่องเที่ยว แต่ละชุมชนมีความพร้อมแตกต่างกัน

- ผู้นำชุมชน สมาชิก กรรมการชุมชนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

- การจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

(3) แหล่งท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวห่างไกลกัน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมมาท่องเที่ยวในพื้นที่

4. แนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

- ควรมีหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาต่างๆ

- ควรมีการทำวิจัย ศึกษาวิถีวัฒนธรรม ประเมินว่ามีความน่าสนใจหรือไม่ เพื่อยกระดับวัฒนธรรมของชุมชน

- เชิญสื่อมวลชนมาทำข่าวและทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของพื้นที่

- ส่งเสริมให้ชุมชนมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

- หน่วยงานต่างๆ ควรทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้กับชุมชน ดึงบุคลากรที่มีศักยภาพมาเป็นผู้นำ ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเองได้

- หากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ส่งเสริมการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

- จัดอบรมให้ความรู้กับชุมชน สำรวจความพร้อมของชุมชน นำตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานแหล่งอื่นๆ และติดตามผลการดำเนินงาน

- สำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- ส่งเสริมการขายสินค้าทางการท่องเที่ยว ดึงจุดเด่นและเวลาที่เหมาะสม สืบทอดกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ และสร้างกิจกรรมใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และทำการจัดกลุ่มเข้ากับองค์ประกอบหลักที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวชี้วัด เพื่อนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงต่อไป ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน สำหรับการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยขอเสนอตัวชี้วัดที่จะนำไปตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง จำนวน 29 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

(1) ผู้นำและสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน

(2) สมาชิกในชุมชนรู้สึกรักชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชน

(3) ชุมชนมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน

(4) มีการสืบทอดหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน

(5) ความดั้งเดิมของวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาดั้งเดิม

(6) วัฒนธรรมชุมชนมีประวัติความเป็นมาที่ถูกต้อง

(7) นักลงทุนต่างถิ่นบุคคลภายนอกเข้ามาหาผลประโยชน์จากชุมชน

(8) การพัฒนาสินค้าที่ระลึกของชุมชนให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

(9) การนำหลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

(10) การพัฒนาสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน และการบริการ

(11) การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

(12) การจัดพื้นที่ให้เหมาะสม กลมกลืน จัดเส้นทางเดินชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

(13) ผู้นำและสมาชิกในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(14) มีคณะกรรมการชุมชนรับผิดชอบเรื่องการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

(15) ชุมชนมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

(16) แผนการพัฒนาและประเมินผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

(17) หน่วยงานที่รับผิดชอบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

(18) การจัดตั้งศูนย์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

(19) ภาครัฐท้องถิ่นนำชมแหล่งท่องเที่ยว

(20) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

(21) การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(22) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน

- (23) อาหารและที่พักถูกสุขลักษณะ
- (24) ความหลากหลายของที่พักแรม
- (25) ที่พักแรมมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
- (26) การดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- (27) สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวหาง่าย เข้าถึงสะดวก

(28) ยานพาหนะที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีจำนวนเพียงพอและมีคุณภาพ

(29) สภาพเส้นทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง สอดคล้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุญเลิศ (2548) ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านแหล่งท่องเที่ยวเมื่อจำแนกประเภทแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นประเภทวัฒนธรรมพื้นเมือง (Hughes, 2002; Sigala & Lessie, 2005; Smith, 2009) เช่น หมู่บ้านชนเผ่า ศิลปหัตถกรรม การแสดงทางวัฒนธรรม งานเทศกาล ชุมชนพื้นเมืองและประเพณี ภาษา เป็นต้น เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชนบท เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย สามารถดึงดูดเด่นออกมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว สร้างงาน อาชีพและรายได้เสริมให้กับชุมชนได้

ด้านการเดินทางเข้าถึง ควรมีการปรับปรุงด้านยานพาหนะทุกรูปแบบ รวมถึงเส้นทาง สภาพถนน และป้ายบอกทางควรได้รับการปรับปรุงให้มีความสะดวกและอยู่ในสภาพใช้งานได้

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงการรักษาความปลอดภัย ป้ายเตือนนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้สามารถต้อนรับและมีจำนวนเพียงพอกับนักท่องเที่ยว

ด้านที่พักแรม ผู้ประกอบการควรปรับปรุงมาตรฐานการให้บริการ และกำหนดราคาให้มีความเหมาะสม

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวได้ตามความสนใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์และความประทับใจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

ด้านการจัดการและบริการการท่องเที่ยวในชุมชน ควรพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้ามากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ สามารถนำมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นธรรมได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุรศักดิ์ และคณะ (2545) ทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว และผลการศึกษาของเพทาย และคณะ (2549) ที่เสนอให้ชุมชนที่มีศักยภาพและมีความพร้อมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดึงดูดเด่นออกมาขายให้กับนักท่องเที่ยว แต่มีบางส่วนที่ควรได้รับการปรับปรุงพัฒนา เช่น ด้านการเดินทางเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของกฤษฎา และคณะ (2550) ที่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีศักยภาพมากขึ้นและสามารถนำมาใช้เป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมริมชายแดนโขง จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้การท่องเที่ยวของพื้นที่ประสบความสำเร็จ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

หน่วยงานและชุมชนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งชุมชนจะต้องมีความเข้มแข็ง เป็นผู้สร้างและได้รับประโยชน์มากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ George (2010) ที่พบว่า ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับความไม่เสมอภาคในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นทั้งผู้สร้างและเป็นเจ้าของที่แท้จริงควรจะได้รับประโยชน์สูงสุด

การประเมินประสิทธิภาพตัวชี้วัดคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังผลการศึกษาของ Castellani and Sala (2010) ได้ศึกษาตัวชี้วัดประสิทธิภาพความยั่งยืนสำหรับการพัฒนานโยบายการท่องเที่ยว ตัวชี้วัดความยั่งยืนแบบบูรณาการจะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ส่วนสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการอนุรักษ์คุณค่าของท้องถิ่นแบบดั้งเดิมไว้ ตัวชี้วัดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นตัววัดสวัสดิภาพและการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ในการประเมินผลกระทบการพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่อื่นจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้ ดังนั้น ควรที่จะพัฒนารูปแบบและศักยภาพการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ด้าน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในพื้นที่ สร้างอาชีพ สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนในพื้นที่และก่อให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ World Tourism Organization (2005) ที่ได้ให้นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นโดยมีการป้องกันและเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง ควรมีบทบาทในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ควรประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (Tran & Nguyen, 2004) และสอดคล้องกับแนวคิดของรักษ์พงศ์และคณะ (2552) กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะเกิดความยั่งยืนได้นั้นจะต้องเกิดความสมดุลระหว่าง 3 องค์ประกอบ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ ควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดความยั่งยืนได้อย่างสูงสุด สนับสนุนชุมชนที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยว ให้ความรู้และข้อเสนอแนะกับชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขงจะพัฒนาและยั่งยืนได้นั้น “คนในชุมชนจะต้องมีความรู้และการท่องเที่ยวจะต้องเกิดโดยชุมชน”

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยประเภททุนอุดหนุนและค่านักวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา พินศิริ, พนา จินดาศรี และอลงกต เพชรศรีสุก.
2550. โครงการศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างในอีสานใต้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- กาญจนา แสงลิ่มสุวรรณ และศรัณยา แสงลิ่มสุวรรณ.
2555. การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่าง
ยั่งยืน [ฉบับอิเล็กทรอนิกส์]. วารสารนักบริหาร.
32(4): 139 – 146.
- ธาดา สุทธิธรรม. 2546. การพัฒนาการท่องเที่ยวแหล่ง
ทรัพยากรทางวัฒนธรรมตามเส้นทางลำแม่น้ำมูล.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยว
แบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพทาย บำรุงจิตต์, กล้วย ปุธิปิน, วันเพ็ญ การควรคิด
และชวลินช อุทยาน. 2549. ศักยภาพและความ
พร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา
ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).
- รักษพงษ์ วงศาโรจน์, สุพาดา สิริกุดตา, พนิด กุลศิริ,
สันติ เดิมประเสริฐสกุล และไพบุลย์ อาษา
รุ่งโรจน์. 2552. กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจ
จัดบริการการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศ:
กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].
- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน และคณะ. 2545. ศักยภาพด้านการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทบ้านโนน.
(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Blancas F. J., Lozano-Oyola, M., González M.,
Guerrero F. M. & Caballero R. 2011. How to use
sustainability indicators for tourism planning: The
case of rural tourism in Andalusia (Spain)
[Electronic version]. Science of the Total
Environment, 2011(412 – 413): 28 – 45.
- Blancas F. J., González M., Lozano-Oyola, M. & Pérez
F. 2010. The assessment of sustainable
tourism: Application to Spanish coastal
destinations [Electronic version]. Ecological
Indicators, 2010(10): 484 – 492.
- Buhalis, D. 2000. Marketing the competitive
destination in the future. Tourism Management.
21(1): 97-116.
- Castellani, V. & Sala, S. 2010. Sustainable
performance index for tourism policy
development [Electronic version]. Tourism
Management, 2010(31): 871 – 880.
- George, E. W. 2010. Intangible cultural heritage,
ownership, copyrights, and tourism [Electronic
version]. International Journal of Culture, Tourism and
Hospitality Research, 4(4): 376- 388.
- Hughes, G. 2002. Environmental indicators
[Electronic version]. Annals of Tourism
Research, 29(2): 457 – 477.
- Sigala M. & Leslie D. 2005. International cultural
tourism : management, implications and
cases. Oxford: Elsevier Butterworth-
Heinemann.
- Smith, M. K. 2009. Issues in Cultural Tourism
Studies. 2nd Edition. New York: Routledge.
- Tran, T. H. & Nyuyen, V. C. 2004. The Cultural
Heritage of Vietnam: Preservation and Promotion,
In: Malcolm B. and Ean L. (Eds.). Tourism and
Cultural Heritage in Southeast Asia. (pp.71 –
77). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- World Tourism Organization. 2005. Tourism's
Potential as a Sustainable Development
Strategy. The 2004 WTO Tourism Policy
Forum. Madrid, Spain: World Tourism
Organization.